

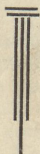
A-8636

Duplum

Autorilt.

JUHAN AUL

ESTLASED

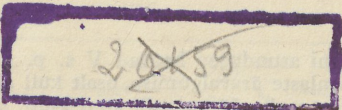
TARTU, 1933

2.

Äratrükk „Eesti Entsüklopeediast“, II. kd.

A-8636

EESTLASED.

Nüüdse Eesti elanikud on muinasteaduse andmeil* tõenäoliselt juba nooremal kiviajal (s. o. III ja II aastatuhandel enne Kr.) olnud soomeugrilasi. Umbes 2000. a. paiku e. Kr. on nende sekka nüüdsest Kesk-Saksast tunginud nähtavasti indoeurooplasi, kes aga siin peagi maa algrahvasse näikse olevat ära sulanud. Pronksiajal (1500—500 e. Kr.) pole nähtavasti toimunud olulisi muutusi Eesti rahvuslikes oludes. Küll on selle ajastu lõpul võimalikult Skandinaaviast tulnud meie rannikuile väiksemal määral germaani asunikke. Aga need on — niipalju kui neid siia jäi — varsti maa pärisrahva sekka kadunud. Meie ajaarvamise alul on Eesti asukaiks juba enam-vähem kindlasti olnud e-te esivanemad, läänemeresoome hõimud. Kui suurel määral need olid maa vanima soomeugrilise rahva järglasi või mil määral neid moodustasid hiljemini, võimalikult esimesil s-eil e. Kr. või ka vahest osalt veel II—III s. p. Kr. lõuna või kagu poolt sisserännanud hõimud, on teadmata. Iga-tahes võib jälgida, kuidas aja jooksul neist Eestis Kristuse sündimise paiku elanud asukaist on välja kujunenud praegusi eesti peamurdeid kõnelevad rahvarühmad. Esimesil s-eil p. Kr. tekkis Põhja-Eestisse, eriti Virumaale rida idagermaani, gooti asundusi, millega läbikäimine on jätnud sügavaid jälgi eesti keelde ja ainelisse kultuuri; kindlasti on toimunud siin ka rahva segunemist. Need ida-

*) Muinastead. osa ses kirjutises on prof. H. Moora'lt.

germaani asundused kaovad V s. p. Kr., osalt germaanlaste äravalgumise, osalt küll aga ühtesulamise teel. Järgnevail s-eil kuni ajaloolise aja alguseni on e-d tihti kokku puutunud balti, slaavi, skandinaavia naabritega, aga ka teiste soome sugu hõimudega, liivlaste, vadjalaste, karjalaste ja soomlastega.

Sellest tulebki, et tõuliselt moodustavad e-d praegu samasuguse segarahva, nagu teisedki euroopa elanikud. Kõige sagedamini näib esinevat e-te seas idabalti tõu elemente, pisut vähemal määral põhjatõu sugemeid, kohati kohtame alpi tõu esindajaid, kuna teised tõud näivad olevat etendanud väikest osa eesti rahva kujunemisel. Teatavaid tõulisi erinevusi võib märgata põhja- ja lõunae-te vahel; ka saarlased näivad mitmeti erinevat mandrie-test ja omaette tüübiga on tegemist setude juures.

Kasvult tuleb e-i pidada pikaks rahvaks. Nii leidis J. Villems (1926. a.) 1548 eesti mehe keskmise üldpikkuse olevat 172,3 cm. Kaitseväge pikkusandmete läbitöötamine (N. Köstner, 1927; Kaitseväge Tervishoiu Valitsus, 1928; H. Reiman, 1931) on andnud järgmised keskmised: 171,3 cm, 172,2 cm ja 171,7 cm. J. Aul leidis 2071 keskealise saarlase keskmise üldpikkuse 172,6 cm. Igal juhul on osutunud, et üle poolte e-ist on pikakasvulised (üle 170 cm). Eesti naise kohta on vähe antropoloogilisi andmeid. H. Reiman (1931) on leidnud 72 eesti naise keskmise pikkuse 159,5 cm, J. Aul, kes omab üksikasjalisemaid andmeid 330 eesti mandrinaise kohta, saavutas keskmise 160,1 cm, kuna ta 2994 Saaremaa naise üldpikkuse keskmise leidis olevat 160,2 cm. Kõige pikakasvulisem element Eestis näib asuvat saartel, Lääne- ja Loode-Eestis; vahepealset kasvu osutavad Põhja- ja Lõuna-Eesti elanikud, kuna

Eesti antropoloogilised raioonid (H. Reiman'i järgi).
 I. Saared, II. Lääne-Eesti, III. Loode-Eesti, IV. Põhja-Eesti, V. Lõuna-Eesti, VI. Kesk-Eesti, VII. Kagu-Eesti
 VIII. Kirde-Eesti.

Kesk-, Kagu- ja Kirde-Eesti omad on kõige lühikasvulisemad ($\rightarrow$ joon.). Ühes üldpikkuse keskmisega esitatagu siin veel järgmised keha-mõõtude aritmeetilised keskmised:

	Mehed (J. Villems'i järgi)	Naised (J. Aul'i järgi)
	cm	cm
Üldpikkus (kasv)	172,3	160,1
Istepikkus	90,5	85,6
Kerepikkus	54,4	48,8
Süleliiduse-kõrgus	86,4	82,6
Nabakõrgus	103,3	96,4
Käe üldpikkus	80,2	70,8
Käte siru-ulatus	180,6	165,5
Jala üldpikkus	90,5	86,1
Õlanukkide vahe	39,0	34,8
Puusanukkide vahe	28,7	28,0
Rinna laius	—	25,2
Rinna sügavus	20,6	18,3
Rinna ümbermõõt	92,7	83,9

Nende põhjal osutuksid e-d sihvakaks, pika- võitu jäsemetega, pigemini laiade kui kitsaste õlgadega, mahuka rinnakorviga ja hästiarenenud niuetealaga rahvaks. Jäsemete lõpposad on sageli väikesevõitu ja osutavad keni vorme. Kere ja jäsemete luud kui ka lihased on hästi arenenud. Rinnakorvi ehituslikuks iseärasuseks on selle lamedus. Ka tuleks tähelepanu juhtida e-te naba asendile, mis on võrdlemisi kõrge. Eesti naise kehalisist omapärasusist mainiksime vaagna- kalde väiksust, mis on u. 36°; vaagna sissekäik on suur ja tummaram kui paljudel Lääne-Euroopa rahvail.

Pea suurim pikkus on eestlastel (meestel) keskmiselt 192 mm, laius — 155 mm (Vil- lems). Ajukolju on oma ehituselt seega keskpealine (mesokefaalne), kalduvusega lühi- peasusse (brahhükefaalsusse), pea pikkuselaiuse indeksi olles 80,8. Pikapealisi (dolihhoke- faalseid) oli e-te seas 6,9%, keskpealisi 45,4% ja lühi- ning ülilühipealisi — 47,7%. Saarlaste keskmise pea pikkuse-laiuse indeksi leidis Aul olevat 80,0 meestel ja 80,9 naistel (9044 mõõdetut). Sooline erinevus ajukolju ehituses (vormis) ei ole seega mitte suur. Tagant vaadates on e-e pea kõrgevõitu (möödu- kalt hüpsikefaalne): pea kõrvakõrguse suhe pea pikkusega oli näit. sõrulasil 64,9 ja muhulasil 65,4. Seda näitavad ka vastavad mõõdud alljärgnevas tabelis, milles on esitatud tähtsamad pea ja näo mõõtude ning indeksite keskmised:

	Mehed (Villemsi järgi) mm	Naised (Auli järgi) mm
Pea suurim pikkus	192	182,7
Pea suurim laius	155	149,5
Pea pikkuse-laiuse indeks	80,8	81,9

	Mehed (Villemsi järgi)	Naised (Auli järgi)
	mm	mm
Pea kõrvakõrgus	—	121,0
Pea üldkõrgus	225	213,9
Lauba vähim laius	109	106,8
Põsekaarte vahe	141	132,6
Alamlõualuu nurkade vahe	109	101,3
Morfoloogiline näo kõrgus	123	111,9
Morfoloogiline näo- indeks	85,8	84,6

Vastavalt kõrgusele on pealagi kumer. Laup on kõrge ja kaardunud, sageli längus. Ajukolju mahu leidis H. Madisson (1925) olevat keskm. 1481 cm³ mehel ja 1332 cm³ naisel. Keskmise ajukaal oli 1413 g mehel (156 juhtu) ja 1271 g naisel (69 juhtu). E-e näokoljus torkab paljude juures silma põsekaarte tugevus, mis annab näole laia ilme, seda enam, et morfoloogiline näo kõrgus (nina- ja laubaluu vahelise õmbluse kaugus lõua servast) on väike („madal nägu“). Morf. näoindeksi järgi otsustades kuulub 25,7% e-ist laianäoliste (eurüprosoopsete), 36,1% kesk- (mesoprosoopsete) ja 38,2% kitsanäoliste (leptoprosoopsete) hulka. Silmakoopad on madalavõitu, kuid õige avarad. Silmapilude vahemaa on keskmine (32 mm meestel), ehkki paljudel tähelepandavalt suur. Kitsavõitu silmapilu osutab vaid harvadel juhtudel vildakat sseiu. Mongoli volti leidub haruldaselt harva, sagedamini esineb *epicanthus*'t (2,45%). Nina on keskmise suurusega ja vormilt kitsavõitu: kitsaninalisi leidis Villems 84,7%, keskninalisi 14,7% ja laianinalisi vaid 0,6%. Eesti naise nina näib olevat suhteliselt

kitsam kui mehe oma. Ninaselja profiil on enamasti lainjas (47,5%), järgmise sagedusega esinevad nõgusa profiiliga ninad (38,6%).

E-d on võrdlemisi nõrgalt pigmenteerunud. Naha värvus varieerub roosakas-valgest kuni kahvatu- ja hallikas-valgeni; kollakad varjundid on sagedamad kui tumedad. Silmade (vikerkile) värvus on valdavalt hallikas-sinine (51,1%) ja sinine (24,6%). Pruune silmi leidus 13,5%. Saartel näib viimaste % olevat veelgi väiksem (Sõrves näit. 8%, Muhus 7,3%). Ka juuste värvuses prevaleerivad heledad toonid: Villems leidis blonde 55,8%, pruune ja tumekuni mustpruune 43,6%, ruugeid 0,6%. Sõrves leidis Aul blonde 45,6%, pruune ja tumepruune aga 54,4%. Üldse esineb meil saartel võrdlemisi rohkesti tumedajuukselisi.

E-te füsioloogilisist omadusist mainitagu siin kasvuae lõppu, mis näib naistel langevat u. 20. elua-sse, meestel on see mõne a. võrra hilisem. Kasvu taandumine algab u. 40. elua-l või varem. Suguküpseks saab eesti naine keskm. 14,58 elua. vanuses (Madisson, 1926). Vererühmadest paistab esikohal seisvat A-rühm (35,6%), sellele järgneb 0-rühm (33,4%); B-rühma esineb 22,7% ja AB-rühma 8,8% (G. Rooks, 1932). Osutus, et Põhja-Eestis on suhteliselt enam 0-rühma ja vähem A-rühma kui Lõuna-Eestis. Kagu-Eestis ja Viljandimaal näib B-rühm olevat tugevasti esindatud.

[J. Aul, Quelques données sur l'Anthropologie des Sõrviens, 1929; samalt, Muhulaste antropoloogiast, 1932; H. Reiman, Eestlaste rassiline koostis, 1931; H. Madisson, Sugemeid eestlaste aju kaalust, 1925; J. Villems, Zur Anthropologie der Esten, 1926; R. Weinberg, Die anthropologische Stellung der Esten, 1903.]

A-86:6
i